

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
másfél iven és az egyleti tagoknak ingyen
küldetik meg.

Ném-tagok egész évre 2 frttal fizet-
hetnek elő, féléves előfizetés el nem fo-
gadták.

HIVATALOS

KÖZLÖNYE.

Pénz- és értéküldemények az
Erdélyi Gazda

kiadó-hivatalához
czimzendők.

A hirdetési díjszabályzatról a kiadó hivatal ad
felvilágosítást.

Szerkesztő bizottság: elnök Szabó József; Dr. Berde Aron, Báró Jósika Sámuel, Szabó Sámuel, Vörös Sándor
felelős szerkesztő: Gamauf Vilmos.

Tartalom: A népies hitel. — Vemhes kanczák gondozása és az ellés, Szász István. — A gazdák baja. — A tört bor gyógyítása. — Közhasznú népies vállalat. — Gróf Kálnoky Dénes. — Kőbányai sertésüzlet 1887-ben. — Fűzfadugványok eladása. — Egyleti mozgalmak: vál. ülés 1888 február 8-án. — Piaczi árak. — Hirdetések. —

A népies hitel!

Körülbelül ez a címet lehetne adni azon érdekes vitának, mely képviselő-házunkban a január 31-ikétől február 4-éig terjedő ülések nagy részét elfoglalta. A kérdéshez számosan szólottak: Linder György, Perlaky Elek, Gaál Jenő, (pécskai), Gróf Andrássy Manó, Tisza István, Gróf Dessewffy Aurél, Matlekovits Sándor államtitkár, Arany László, Láng Lajos stb. Mindezen beszédek között a mi igénytelen véleményünk szerint legtanuságosabb és leggyakorlatibb a Gróf Károlyi Sándor felszólalása volt, miért is az egész terjedelmében közöljük, azon őszinte óhajattal, bár a nemes gróf várakozásának a mi törvényhatóságaink is mielőbb megfelelni képesek lennének!

Maga a beszéd, a közbeszólások elhagyásával így hangzik:

A képviselő-ház már 1879-ben elvben helyeselte és helyesli most is azokat, miket Gróf Apponyi Albert a mezőgazdasági hitelre nézve elmondott; de azon nagy tévhitesség, mely nálunk tapasztalható, valószínűnek tünteti fel, hogy tíz év múlva sem lesz a dologból valami. Elég szomorú, hogy ez így van, azért oda kellene törekedünk, hogy kevesebbet beszélve, annál többet tegyünk!

Magamnak is van a hitel kérdésre vonatkozólag mondani valóm és pedig a népies hitelre vonatkozólag, mely Európaszerte szintén nagyban halad, csupán nálunk fejlődik lassan! Éppen azért, mert ezt fájlalom, bátor leszek elmondani azt, amit a tekintetben tapasztaltam, mert azt hiszem, hogy a haladását kavóssal elő lehetne segíteni.

A nép személyi hitele nálunk rossz, mert drága. Drága pedig azért, mert mai hitelszervezetünk olyan, hogy azokhoz, akik ezen hitelt valóban megérdemlik, az nem juthat el. Ez onnan van, mert a megyei központoktól távol eső falvakban lakó és hitelt érdemlő egyén a takarékpénztárnál kölcsönt nem nyerhet, hanem kérelmével elutasítatik. Az illető aztán kénytelen az uzoráshoz pénzért fordulni. Az uzorástól, ki pénzét a megyei takarékpénztárból és egyéb pénzintézetekből olcsón szerzi meg, nyer ugyan hitelt; de csak magas kamatra, ami az uzorásnak jó lehet, de az összeségnek kárára van. A nép személyi hitelének rendezése tehát az uzora korlátozása végett szükséges.

E tekintetben Európaszerte történtek lépések! Németországban a „Raiffeisen“-féle hitelszervezetek tömegesen keletkeztek és ezek megalkotását ma már nemcsak gátolják, hanem államilag mozdítják elő. Régebben ugyan küzdeniök kellett a bankok ellen, amelyek veszedelmet láttak magokra nézve ezen szervezetek keletkezésében. A Raiffeisen-féle alapra fektetett szervezeteknél a szavatosság korlátlan s a hitel egyszerű megszavazás útján adatik. Az illető szervezetet garantiát nyújt és e garancia alapján az illető váltó mindenütt szívesen leszámoltatik, mert az jó és biztos pénzelhelyezésnek tekintik. Csak évek során át lehetett Németországban ezen eredményt elérni, mert a német bankok kezdetben az ily váltókat nem szívesen, vagy épen nem fogadták el és örültek annak, hogy ha ők me kis intézeteket fejlődésükben akadályozhatták.

De a Raiffeisen-féle intézetek csak azon nagyon felvilágosodott, értelmes és szorgalmas népfajnak valók, mely azokat tényleg használja is. Beismerem, hogy ha a maga helyén a korlátlan szavatosságnak vannak is előnyei, nálunk annak alkalmazása szerfelett kockázatos lenne. Véleményem az, hogy csakis korlátolt szavatosságot tartssunk szemünk előtt, midőn Magyarországon hitelszervezeteket akarunk létesíteni. Mi általában nem mérközhünk a német nép kulturájával, sem a

hitel, sem a földmivelés kérdéseiben, de felette állunk keleti szomszédainknak, pl. a románoknak, ahol — az idén ott járván, — hasonló intézeteket láttam létesítve.

A maguk nemében ezek is felette érdekesek. Nem épen hitelszövetkezetek, hanem alapeszméjüket véve figyelembe, tulajdonképpen a Franciaországban néhány évvel ezelőtt létesített földmivelési hitelnek utánzatait képezik.

Romániában erről törvényt alkottak, mely elrendeli, hogy az állam minden megyében egy bankot állítson fel akként, hogy az alaptőke összegének két harmadát a kincstár, — egy harmadát pedig a megye, esetleg egyesek mint részvényesek adják. Így történt, hogy az állam és a megyék körülbelül 9 millió leit (4½ millió forintot) fektettek be, mely összeg egy részét magánosok részvények útján átvették. Ez alaptőkével minden megye képes volt birtokosainak hitelt szerezni, de oly alapon, amely másutt mindenütt teljesen ismeretlen, t. i. főleg nem személyes hitelre adtak ott kölcsönöket, s nem is reálhitelre, mert a román nép vagyona el nem zálogosítható, miután el nem adható. (lévén e részben oly értelmű törvényeik, melyek még bizonyos ideig fenn fognak állni) hanem gondoskodtak az ingóakra alapított zálogkölcsönök egy különös formájáról. Egy szekérnek, egy bizonyos mennyiségű búzának, szesznek, más anyagnak vagy állatnak, szóval mindenféle ingónak lekötése mellett nyújtatik hitel. Ezen formákat talán felesleges volna itt elősorolni s csak bátor vagyok megjegyezni, hogy ily módon teremtetett ott a mezőgazdasági hitel. Néhány év óta szép eredmények mutathatók fel e részben.

A cél ugyanaz volt, ami Németországban, t. i. az uszórának korlátozása és visszazorítása a bizonytalan hitelű emberek körére, ellenbe a hitelnövelés biztos a hitelt érdemlők részére. Románia ily módon elérte a célt. Németországban a Raiffeisen-féle módon érték el azt. Nem beszéltek a többi különféle szövetkezetekről, a melyek inkább a városi kisiparosok igényeinek felelnek meg, hanem csak azt jegyzem meg, hogy az általam említett két ország között közepesen vagyunk mi. Értelmi tekintetben és a hitelviszonyokat illetőleg is, a két ország között állunk, azért sem az egyik, sem a másik hitelformájának alkalmazása nem való Magyarországnak, hanem a kettő között a közepes lesz talán a helyes. Én a németek korlátlan szavatosságát a kis gazdáknak, iparosoknak és napszámosoknak nem ajánlhatom, mert ez őket igen könnyen tönkre teheti, veszélybe sodorhatja! Lehet, hogy vagy 20 év múlva talán másképpen fogok gondolkozni, de ma csak a korlátolt szavatosságot pártolhatom. A vidéki, falusi szövetkezetek létesítését jónak tartom. De ezen szövetkezeteknek Magyarországon még nincs meg a értelmi tőkéje és szükséges, hogy bizonyos felügyelet alatt álljanak. Így Pestmegye nemes kezdeményezése folytán ott alakultak ily falusi hitelszövetkezetek. Pestmegye dotációja és egyeseknek aláírása útján alakult azután egy megyei pénztintézet, mely a vidéki hitelszövetkezeteknek viszleszámítást nyújt, reájuk felügyel és minden eljárásukat teljes világlatban tartja.

Az ekképen alakult megyei pénztintézet segítségével alakultak vidéki szövetkezetek a megyében, amelyeknek száma ma

17-re rug, annak daczára, hogy az intézet alig nyolcz hónapja alakult meg. Ekképen tehát a fejlődés nem rohamosan történik, de ez nem is kívánatos; hiszen jobb, ha ily apró szövetkezetek lassan és óvatosan keletkeznek. Tehát Pestmegye példája biztos alap: nyújt arra, hogy az ily falusi hitelszövetkezetek miképpen keletkezzenek. A pestmegyei intézetnél nem volt szükség állami segélyre, mint pl. Romániában és hiszem, hogy erre Magyarországon sehol rászorolni nem fognak, még akkor sem, ha a kormány a segélynyújtásra hajlandó volna is. Ez nem szükséges, hanem igenis szükséges, hogy a megyék alapítványokat tegyenek s a mennyiben egyesek ezt nem tudnák tenni, szerezék be a megyék a szükséges pénzt, a pótladó kivetési jog alkalmazása útján. Ez Magyarországon mindenütt, ahol értelmes nép van, könnyen keresztülvihető lenne. Oly vidékeken ellenben, hol a nép nem értelmes, soha nem merném e hitelszövetkezetek létesítését ajánlani.

Ebből az nem következik, hogy csak magyarok, németek, szászok, hanem hogy ezek legelőbb, a románok, tótok pedig talán csak később fognak a szövetkezetek jótéteményeiben részesülni. Részemről ma egyebet a szövetkezetek terjesztése érdekében nem kérnék a t. kormánytól, mint erkölcsi támogatást, amely abból állana, hogy a kormány a pestmegyeihez hasonló eljárást, — mert nem kell épen ehhez kötni magunkat, — ily célból ajánlja a megyéknek. Kívánatos azonban másrészt, hogy járuljanak ott, hol egyesek kezdeményezése nem elég, a megyék pótladó vagy más alapítványok útján az ily megyei hitelszövetkezeti központok létesítéséhez.

Végül nem kétlem, hogy a kormány nem fogja hiába vesztegetni a szót, ha megkísérli keresztülvinni az osztrák-magyar banknál azt, hogy a már jóknak bizonyult szövetkezetek váltóit számítja le, s ha már e tárgyról beszéltek, legyen szabad egyuttal felemlítenem azt, hogy vannak a szövetkezeti téren oly fejlődések az idő szerint az országban, amelyek bizonyára nem egészségesek s ezért magát a szövetkezeti ügyet is veszélyeztetik. Vannak t. i. vidéki takarékpénztárak, melyek hitelszövetkezeteket alkottak, olyanokat, melyek tulajdonképpen nem hitelszövetkezetek, hanem csak úgy nevezetnek s melyeket inkább hitelegyleteknek szokás helyesen nevezni. Ezek tagjai egymásért jót állanak ugyan, de tulajdonképpen nem is tudják hogy a pénzt a takarékpénztártól mily egyéni alapon kapják. A hitelszövetkezeteknek azonban tulajdonképpen nemcsak az a feladatuk, hogy a kis embereknek hitelt szerezzenek, hanem hogy azokat összehozva és szervezve, értelmileg is vezessék s ugyszólván szellemi fejlődésüket előmozdítsák, amit önszegély útján lehet leginkább elérni, nem pedig oly alárendelt hitelszövetkezetek útján, mint amilyeneket említettem s amelyeknél főpénzbevitel nincs, hanem csak egyszerű hitel nyújtás.

De észlelhető ezenkívül oly eljárás is, mely éppen káros, vannak oly hitelszövetkezetek egyes városokban, amelyeknek ágenseik vannak, akik a vidékre szaladnak s a tizedik és huszadik faluban a harmadik vármegyében szereznek tagokat. Rábészlik őket, azok aláírnak, belépnek és részt vesznek egy hitelszövetkezetben, mely őket nem is meri s amelyet ők sem ismernek. Az ügynök eszközölteti velök az első befizetést, azután ha va-

Iamelyikök hitelt kér, a központból azt válaszolják, nem ismerik, tehát nem kap hitelt s így mindaz amit befizetett kárba vész. Vagy megfordítva történik a dolog: a központ ad hitelt, de olyanak aki meg nem érdemli. A központ u. i. nem ismeri az illetőt, aki onna messze lakik. S így aztán a központ károsodik. A szövetségi személyes hitel kérdésénél az alapelv tehát ez: a faluban magában létezzék a szövetkezet, hogy ott csak egymást ismerő és egymást kölcsönösen ellenőrző emberek legyenek egy szövetkezetben együtt.

Kérem a t. kormányt ezeknek figyelembe vételére. A hitelszövetkezet eszméjének terjedését szíveskedjék előmozdítani. Nevezetesen a megyéket a kormány ez irányban utasítsa, hogy létesítsenek először megyei központi szövetkezeteket. Általában iparkodjunk társadalmi téren mindnyájan, egyenkint és összesen ez irányban közreműködni. — — —

A vita befejezte után Matlekovits Sándor államtitkár ismét felszólalt és ismertetvén a ministeriumnak a hitelszövetkezetekre vonatkozó álláspontját, utalt arra, hogy a kormány mindig figyelemmel kísérte az ügyet s ha abban a helyzetben lesz, hogy anyagi pártolást is biztosíthat neki, bizonyval nem fogja azt elmulasztani. Az erkölcsi támogatást azonban semmi esetre sem tagadja meg most sem a hitelszövetkezetektől. . . .

Tehát reméljük és — várjuk! —

— f — s.

Vemhes kanczák gondozása és az ellés.

A tenyészkanczák legnagyobb része most van vemhességetetőpontján, ezért ha más nem is, legalább az időszerűség indokolni fogja e sorokat.

Ha elgondoljuk, hogy háziállataink közül a lovak birnak legkisebb szaporasággal, a mennyiben kedvező körülmények között is alig három negyed a fogamzási százalékuk, ha tekintetbe vesszük, hogy kanczáink rendszeren értékesebb ébrényt (Ébrény ez esetben a fejlődő csikó) viselnek méhükben mint a tehén, juh avagy sertés; és ha nem felejtezünk meg arról sem, hogy egyszeri elvetélés szabály szerint a későbbeni termékenységét is kétségessé teszi: úgy bizonyára be fogjuk látni, hogy miért bir különös fontossággal éppen a vemhes kanczák okszerű gondozása.

Ménésbeli kanczák ápolása sokkal kevesebb gondot okoz a gazdának, mint az igásoké; ha ezek tenyésztésre is használtnak.

Amazoknál a minden körülmények között megkívántató rendszeres ápoláson kívül figyelmünk leginkább arra terjedjen ki, hogy a legeltetési időszakban használt legelők mély árkok, vagy más oly akadályoktól mentek legyenek, melyek által a kanczák takarmányuk utáni járkálásuk közben ugrásokra volnának kényszerítve. Továbbá ismerve a vemhes kanczák irigy, kapzsi, mondhatni magukba zárkozott természetét, mi más lovakkal való összeütközésekre adhat alkalmat, mely rendszeren a vemhes állat kárára üt ki; czélszerű lesz a hasas kanczákat külön legeltetni, ha a ménes ily szétosztása pénzügyi tekintetbe nem ütközik.

Igás, sőt nyerges kanczák is használhatók vemhes állapotban a tőlük megkövetelt munkákra minden további aggodalom nélkül, ha bizonyos rendszabályok szem előtt való tartását nem mulasztjuk el. Általános szabály, a lehető szelid és kiméletes bánásmód, különösen a vemhesség 7-ik hónapjától kezdve; a midőn a figyelembe veendő körülmények pedig a következők. Kocsi lovakul, melyektől gyors és sokszor huzamosabb ideig tartó mozgást követelünk, vemhes kanczákat ne alkalmazzunk, mert a gyors mozgás nehezükre esik, de másfelől különösen, ha az ébrény tetemesebb nagyságot ért el, (36—38 kg, az 5—8 hónapban), az anya állat légzése is nehézkessé válik és hosszú, sebes hajtás következtében a csikó megfulladása és ennek következtében elvetélés áll be.

Gazdasági háta lovakul könnyű, gondos, kiméletes lovas alatt szükségből megteszik a szolgálatot ajnélkül, hogy kárukra volna. Kerülni kell azonban a hirtelen fordulatokat, valamint a terhelő túlságos megszorítását.

Legmegfelelőbbben azonban, mint gazdasági igás lovak használhatók a vemhes állatok. A mérsékelt gyorsaságu mozgás itt magától értetődik, a mellett azonban kerülni a sikos göröngyös utakon való járást, mert elesés, illetve a szekér rázkódása következtében a rudnak a kancza hasához való verődése káros következményeket vonhat maga után, úgy szintén a merdek lejtőkön való megfeszített tartás is. Tanácsos lesz ezért vemhes kanczákat nem rudba, hanem logóra vagy előre fogni, hol úgy a rud ütéseitől, mint a tartástól mentve vannak. Keskeny, rozsz utakon azonban lógóra fogással többet ártunk, mint használunk. Megrekedt terhes szekerek vontatásától, valamint minden hirtelen megerőltetéstől óvjuk az állatokat.

A vemhesség 6 utolsó hetében csak igen könnyű munkák végzését lehet tőlük követelni, melyek inkább csak a szükséges napi mozgásra adjanak alkalmat. Minden időben és minden állatokat, de különösen a hasas kanczákat, éppen ebben az időszakban óvjuk a meghűléstől. Ezért ha pl. zord, szeles, nedves időben is kényteleuek vagyunk velük dolgoztatni, le és felrakodás alatt és minden oly alkalommal, midőn a felhevült állatok kénytelenek a szabad levegőn tétlenül állani, gondosan betakarandók.

Végre a vemhesség utolsó napjaiban mentsük fel teljesen minden munkától az állatot és csak ha lábai, a tőgy tájéka és maga a tőgy dagadai kezdene az istállóban állás következtében, (mik a nemsokára bekövetkező ellés biztos előjelei) járattassuk meg a nap melegebb szakában vezetéken, vagy könnyű kocsiba fogva.

A teljesen pihenő hasas tenyészkanczáknak szintén alkalmat kell nyújtani naponkénti 1—2 órányi szabad mozgásra egészségügyi szempontból, azonban mindig felügyelet alatt. Teljesen elvetendő az az eljárás, mely szerint ily kanczákat minden további aggodalom nélkül az udvar valamely elzárt helyiségébe bocsátanak, mert így az élénkebb vérmérsékletűek ugrádozás közben a sikos, fagyos, kemény talajon való elesés veszélyének vannak kitéve és esetleg valami nem gyanított zőrej vagy jelenség az egész csapatot futásra ösztönözheti, mi közben egyik a másikat kirugással, saját magát pedig eleséssel sértheti meg veszélyesen.

A hasas kanczákkal való bánásmódnál nem kevesebb figyelmet érdemel azok takarmányozása. Habár nagy átlagban mennyiség és összetételre nem kíván is jelentékeny eltérést takarmányozásuk a velük hason célra alkalmazott más lovakétól; mégsem tartom egészen feleslegesnek e kérdéssel kissé bővebben foglalkozni.

Az alábbi táblázatban a mező-hegyesi állami ménes vemhes anyakanczáinak takarmányozását közlöm, a 4-ik tétel pedig az ugyanottani hámos lovak adagját tünteti fel.

Család vagy haszon cél	Napj adag fejenként		
	zab	széna	szalma
	k i l ó		
Gidrán és kis-Nonius	1.90	8.00	4.00
Angol félvér	2.50	8.00	5.00
Nagy-Nonius	2.50	8.00	6.00
Hámos lovak	5.20	8.00	4.00

Nem akarom e számokat csalhatatlannak tüntetni fel, de tanúságot vonni belőlük mindenestre lehet.

Hogy számításom alapjául miért választottam épen egy hazánkban már jónak bizonyult eljárást, azt hiszem, bővebben indokolni felesleges lesz. Settegest a következő adatokat írja elő: tenyészkanczáknak naponta és fejenként 7.5—10 kgr. széna, 5—6 kgr. szalma, 4—5 kgr. zab. A szénaérték elmélet szerint pedig közlöm Baumeister ide vonatkozó tételeit. Szerinte tenyészkanczák kaphatnak minden 100 kg. élősulyra 2 kgr. szénaértéknek megfelelő takarmányt, mi számításom szerint egy közép nagyságu lónál kitenne 5 kg. széna, 4 kg. szalma és 1 kg. zabot, ugyancsak a fenti alapon igás lovaknak 3 kg. széna-értéket ír elő.

Nagyon hosszadalmas lenne azonban a takarmányozás bővebb tárgyalása, röviden tehát csak azt akarom a fentebb közölt általános elvekhez hozzá fűzni, hogy igyekezzünk a vemhes kanczákat jó husban, de nem kövéren tartani, mert kövér anyának selejtes csikója lesz és a tej elválasztásra is hátrányosan hat a felesleges kövérség.

Ezen általános szabályokon kívül még különös tekintettel kell lennünk vemhes kanczáknál a takarmány minőségére is, a menyiben óvakodnunk kell minden puffasztó, kólikát vagy dugulást okozó, penészes és rozsda gombák által meglepett takarmány adagolásától. Szóval a takarmány legyen a legnagyobb mértékben természetszerű; az adagokat pedig különösen az utolsó hetekben szabjuk kicsinyre és etessünk gyakrabban, mert a a lónak különben is kis gyomra, most midőn az ébrény által is szorítottatik, nagy adagok felvételére alkalmatlan és emésztési zavarok származhatnak belőle. Hirtelen takarmány változtatás, ha valahol; úgy itt nagyon megbosszulhatja magát. Őszi deres legelők káros hatásuak.

Az alom szalmával bánjunk bőven, hogy kényelmes, puha és meleg fekhelyet nyujtsunk az anyának, de e mellett ez is legyen egészséges, mert hasas kanczák nagy mohósággal szokták almukat fogyasztani, mit hogy elkerüljünk, czélszerű lesz szájkosaraknak, vagy pedig már használt alomnak alkalmazása.

Az itató víz tulságos hideg ne legyen, mert ez iránt az ébrény érzékeny és hánykolódásai által hibás fekvések, a méh elfordulása és más a szerencsés szülést kétségessé tevő bajok jönnek létre.

A kancza körülbelül 340 napig viseli vehét. Az ellést 4—6 órával az előkészítő vajadások előzik meg, ezt azonban nem tanácsos bevárni, mert pl. éjjel kikerülnek a figyelmet, hanem mikor már az ellés rövid időni bekövetkezését várjuk, állítsuk a kanczát a már előre elkészített, bő alommal ellátott rekesztékbe, (box, kútricza) hol teljesen háborítatlanul van, mert ellésnél feltétlen nyugalmat és csendet kíván (azért ellenek a kanczák rendesen éjjel). Ezen elővigyázati intézkedés azért is tanácsos, hogy az ellés rendesen nagy könnyűséggel megy végbe, úgy hogy a felügyelő cseléd figyelmét is kikerülheti éjjel, mely esetben az ujszülött a szomszédos lovak bántalmának lehet kitéve. Az anya kútriczájában legyen szabadon, úgy a maga kényelme, mint arra való tekintettel, hogy a csikó a kötőfék szárba ne bonyolódhassék.

Az ellés 5—30 perc alatt véget ér, az anya rendesen fekvő helyzetben van. Ha az anya felugrásánál a köldök-zsinór el nem szakadna, 3—5 cm. hosszúra vágjuk el. A kis csikó lábvégein előforduló szaruképződményeket eltávolítani felesleges, azok úgy is beszáradnak. Ellés után félórával elmegy a kancza pokla, mi ha meg nem történnék, mesterségesen kell hozzá járulni, a mely művét után ajánlatos igen hig ($\frac{1}{2}$ —1%) carbolsav, salicylsav vagy tannin oldattal a méhet kiöblíteni.

Habár segélynyújtásra kanczáknál ritkán lesz szükség, még sem mulasztatom el egész röviden egy pár nevezetesebb irányelv közlését.

1) Minden használt eszköz, valamint a kezek is melegítve és jól beolajozva, bezsirozva legyenek.

2) Petyhüdt, csüngő hasu anyák hasát emeltessük.

3) Az anya hátuljának emelése által az ébrény kényszerítettik saját magán segíteni, mert különben az anyaméhbe visszaesik.

4) Hibás fekvéseket lehető gyorsan igazítsunk ki, mert a méh száj később görcsösen összehúzódik.

5) Minden munkát a vajadás szünetelése alatt végezzünk, míg ellenben huzás által segíteni csak vajadás alatt szabad. Mindig vízszintesen huzassuk az ébrényt, mert lefelé az ülőcsont utban van.

6) Az anyának oly fekvést adjunk, hogy az ébrény abnormis állapotban lévő része felül kerüljön, mert ez a munkát könnyíti.

7) Méh elfordulásokat az anyának az elfordulás irányábani hengerítésével sikerül kiigazítani.

8) Az elleni nem képes anya jártatása sokszor használ.

9) Ha a pokla el nem szakadna, vágjuk ki, mert különben a csikó megfullad.

Számtalan ezekhez hasonló pontokat lehetne felsorolni, de ez nagyon meszi vezetne, különben is az első segély nyújtásra, melyet a gazda maga is megadhat, főbbek a fentebbiek.

Ellés alatt a kanca teljesen kimerül, de csakhamar összeszedi magát és csikóját rendszeren nagy szeretettel ápolja, csak ritkán, előhasi és nagyon csiklandós kanczáknál lesz szükség a csikónak az első szoptatások alatt segítyt nyújtani. Ilyenkor ne feledjük, hogy a szelid búaásmód legtöbbet ér.

Az első tejet, az u. n. colostrumot megvonni a csikótól nem szabad, mert ezt a természet gyengén hashajtó hatásánál fogva épen arra rendelte, hogy az újszülöttet az emésztő szerveiben lévő bélszuroktól megtisztítsa.

Lipcese.

Szász István,
állami ösztöndíjas.

A gazdák baja.

A jelen válságos napokban, a gazdának legbiztosabb fegyvere a s z a k é r t e l e m. A közép- és nagybirtokosnak módjában van azt megszerezni, a gazdasági intézetek és lapok után, nem így van azonban a kisbirtokosokkal. A szűk pénzügyi viszonyok még a vándortanítók számának szaporítását sem engedik, pedig, még a legprimitív mesteriséget is tanulni kell, csak a földművelés tekintetük oly foglalkozásnak, melyre mindenki születik. A rossz iparos végeredményében is csak magának árt, de a földműves, aki földjét kizsarolja, a hazának is kárára van.

Hogy a nép gazdasági szakértelmét fejleszteni lehessen, a népiskolák tanrendjében kell egy kevés módosítást eszközölni. Az elemi iskolák tanrendje akár városiak, akár községiek legyenek, lényegileg ugyanaz. A városi iskolákban, hol a nép túlnyomólag iparos, más tanrend kellene, mint a falusiban, hol a földművesek gyermekei töltik be a padokat. A jelenlegi tanrend szerint a leendő földművelő, csak azt tanulja, amit a jövő papja, orvosa, ügyvédje stb. Míg az elsoroltakra csak előkészítő a népiskola, addig a földművesnek legtöbb esetben az iskolai neveltetése be van általa fejezve. Kellene tehát, hogy jövő élete pályájához alapot is szerezhessen itt. Tényleg azonban életére nézve az írás, olvasás és számoláson kívül más hasznosat nem tanul.

A földműves iskolák volnának hivatva, hogy értelmes, szorgalmas földműves osztályt képezzenek; ezen intézetek, azonban túl löttek e célon, mert földművesek helyett urakat képeznek, kik nem érik meg a gazd'uram czimmal, hanem ispánságra, irnokságra vágyanak.

A földműves nép gazdasági intelligenciáját pényz nélkül is lehetne emelni, csak különbséget kell tenni oly népiskolák között, hol iparosok stb. gyermekei szolgáltatják a tanulókat és az olyanok között, a hova a földművelők gyermekei járnak. Az elsőben maradjon a tanrend a régi. Az utóbbiakban tanítsák az olvasást, írást és számolást, költsek fel a gyermekben a becsületérzést, a rend, szorgalom és takarékoság iránti hajlamot. S ha a magyarosodásért is akarnak valamit tenni — költsek fel a gyermekben a büszkeségét annak, hogy magyar lehet. A harmadik osztályon felül legyen a főczél a gyermekkel a földművelés abc-jét megösmertetni. A mostani

olvasókönyvek helyett olyanokat kellene behozni, melyből leendő foglalkozásának, a földművelésnek és állattenyésztésnek alapelveit elsajátíthassa. Tudja meg, mikor és hogy kell szántani; melyik gazdasági növény milyen földben tenyészik legjobban; mit mikor és hogy kell vetni. Értse meg, hogy a rozsot ősszel miért kell előbb vetni mint a búzát. A trágyadombot miért kell locsolni vagy leföldelni. A szántóföldön miért kell elteríteni és lehető gyorsan alászántani a trágyát. Ösmerje meg a természetben, az állatok között adott szövetségeseit és ellensegeit.

Legyen távol e könyv minden tudákos szörszálhasogatástól. Nem szükséges a gyermeknek tudni, hogy Linné a búzát a növények melyik osztályába sorozta. Ne tanuljon semmit Darwinról, de értse a fajok nemesedését (!)

Ily olvasókönyvre tüzzön ki a miniszterium díjat; — ennyi lesz a kiadása!

Röviden ennyiből áll azon czikk, melyet Lázár László a „Kolozsvár“-ban a napokban közzé tett s melynek kapcsán a földműves iskolák kérdéséhez alkalmilag talán mi is hozzá szözlünk. —

A tört bor gyógyítása.

(Kivonat a Borászati Lapokból.)

Ha a bor csak azért tört meg, mert lefejtettük és a törés nem színváltozásból, csak kis foku zavarodásból, u. n. porosodásból áll, akkor egyszerű állásnál le fog ülepedni és néhány fejtés után a bor többnyire törés-mentessé lesz.

Ez esetben előnyösen lehet alkalmazni a szűrést is, midőn nem szükséges megvárni a csapadék leülepedését, hanem annyiszor fejtjük és szűrjük a bort, míg végre zavarodás többé nem jön létre. Némely bornál erre 2—3 szűrés elég, míg másoknál 10—12 kell. Ha ellenben nagyobb foku és színváltozással jár a törés, azon esetben különféle eljárásokat igényel. Vörös bornál ez a legveszedelmesebb bajok közé tartozik, mely által a bor gyakran teljesen elveszti színét. A színváltozás megállítására, ha a törés már létrejött, nem ismerünk szert; az ilyen vörös bor menthetetlenül elveszti a színét. Azon esetben, midőn a törés nem nagyfoku, de tapasztalásból tudjuk, hogy az illető bor sokkal erősebb törésre is képes, akkor kétféle képen járhatunk el. Ha a törés fejtés következtében, vagy azért jön létre, mert a hordó nem volt tele és nem tartunk attól, hogy a megtörés a hordóban előre haladjon és színvesztésre vezessen, akkor legezelszerűbb a bort kellően feltöltve, hordóban állni hagyni, midőn a már kivált anyagok leülepszene, a megtörő hajlam pedig néhány hónap alatt tetemesen csökken: a bor színítő anyagai ez alatt a megtörési anyagok egy részét elbontják. Ha a törés nagyobb foku, és tartunk tőle, hogy a hordóban is haladván, a bort elszínteleníti, akkor nem marad egyéb hátra, mint gyengén kénezett hordóba áttejteni, ami által megtörés veszélyének nem tesszük ki.

Ha a bor állás és kénezés mellett amaz igen nagy foku és gyorsan bekövetkező törésre való hajlamát elvesztette, akkor veszély nélkül deríthetjük; ha ekkor is féltjük a színvesztéstől, vagy nem kénezettük meg a derítésnél, akkor gyengén meg is kénezhetjük.

Ha az első derítésen baj nélkül átestünk, a később, még esetleg szükségessé vált derítések nagyobb fokú szívesztés veszélyével már nem járnak, s ekkor a derítést és fejtést már rendszerint kénezés nélkül fogjuk végezni.

Fehér bornál a törés főképen csak a bor izére veszélyes; a bor nagyfokú törés által bizonyos kellemetlen avas ízt kap, melyet csak nehezen vesz el. Ha a törés nagyfokú, kénezéssel egybekötött derítés egyelőre biztosan tisztává teszi a bort. Derítőszerűen itt is többször leszünk kénytelenek a tojás fehérjét használni, máskor ellenben a vízahólyag és gelatin is meg fogja a szolgálatot tenni. A derítés megtörténvén, ha az első nem volt elégséges, ekkor a derítő-szert változtatni kell. Az erjedő új borral való keverés és szellőztetés, valamint a seprő és cukor hozzáadása mellett eszközölt áterjesztés itt is épen úgy használ, mint midőn a mustot már az első erjedésnél szellőztetjük. A fekete törést, melyet a bor vas hozzájárultára szenved, épen úgy kell kezelni, mint midőn magától tört meg, mi már abból is következik, hogy a csapadék, mely ekkor képződik, hasonló ahhoz, mely az önként megtörő borból válik ki. —

Közhasznú népies vállalat!

Az erdélyi gazdasági egyesület kebelében működő irodalmi szakosztály a következőkben teszi közzé az 1888-ik év folyamán kiadandó füzetekre előfizetési felhívását, melyet a magunk részéről is t. olvasó közönségünknek méltányoló figyelmébe a legmelegebben ajánlunk:

Könyvkiadó vállalatunk célja 2—3 ívnyi apró füzetekben földmivelő kisgazdáink felfogásának, eszejárásának, szellemének megfelelő modorban tárgyalni a legsürgösebb és kisgazdáinkat leginkább érdeklő kérdéseit a mindennapi gazdasági életnek. Füzeiteinket első sorban a kis-gazdáknak szánjuk ugyan, oda törekszünk azonban, hogy azokat a kisbirtokosok, a szakiskolát nem végzett gazdasági tiszték, a gazdálkodó papok és tanítók is örömmel várják és úgy a magok okulására, valamint a velük érintkező földmivelők felvilágosítására és a gyermekek tanítására is használhassák.

Szakosztályunk behatóan foglalkozott azzal a sokat vitatott kérdéssel, hogy vajjon sikerülni fog-e kisgazdáinkat a nyomtatott betűk segítségével a megváltozott viszonyoknak megfelelő módon való helyesebb gazdálkodásra tanítani? Szakosztályunk biztosra veszi, hogy valamint eddig mindenütt, minden téren a könyvek bizonyultak a tudás és világosság legjobb szétterjesztőinek, a gazdasági szakismeretek is megtalálандják a nyomtatott papírral az utat népünk szellemvilágába.

Hogy füzeiteinkkel csak akkor fogunk valóban használni, ha azok csakugyan eljutnak azoknak kezeibe, a kiket hivatva vannak tanítani, jól tudjuk. Vállalatunkban ez a legnehezebben megoldható kérdés. Jó szándékunk ezen a körülményen fog hajótörést szenvedni, ha társadalmunk azon közegei és elemei, kikre joggal számítunk, hathatós gyámolításukkal segélyünkre nem lesznek.

Számítunk a gazdasági egyesületeknek, a gazdaköröknek, a közmívelődési egyesületeknek, a létező emberbaráti intézményeknek, a birtokosoknak és gazdatiszteknek, valamint minden

jó embernek gyámolítására és áldozatkészségére. Számítunk arra, hogy a társadalom azon tényezői, kiknek a létező bajokon szóval és tettel segíteniök kell, segíteni is fognak.

Az előfizető testületeknek és az áldozatra kész egyeseknek lesz azután a feladatuk a füzeteket a leghelyesebb módon azoknak kezeibe juttatni, kiknek tulajdonképpen szánva vannak.

Füzeiteinkben sorban felölelni akarjuk a növénytermelés és állattenyésztés, a rétművelés, a takarmányozás, az állatgondozás és használat, a szőlőművelés, borászat, a gazdasági üzemvitel nevezetesebb mozzanatait, hogy egy olyan kis könyvtárral lássuk el idővel gazdátársainkat, melyhez bármely kérdésben tanácsért fordulhassanak.

Előfizetési felhívás

az erdélyi gazdasági egyesület irodalmi szakosztályának könyvkiadó vállalata által az 1888-ik év folyamán kiadandó következő négy füzetre;

I. „A trágyáról, a trágyázásról és a trágya kezeléséről szükséges tudnivalók.“

II. „A legelők és kaszálók ápolása.“

III. „A kis gazda, mint sertéshizlaló.“

IV. „A bornyunevelés arany szabályai.“

A négy füzet előfizetési ára összesen: 80 krajczár

A kitöltött előfizetési ívet és az előfizetési pénzt kérjük „Az irodalmi szakosztálynak Kolozsvár, erdélyi gazdasági egyesület“ czim alatt legkésőbb f. év aprilishó közepéig beküldeni.*)

A szakosztály megbízásából:

Kolozsvárt, 1888. január 27-én.

Dr. Szentkirályi Ákos,
szakosztályi előadó.

Dr. Berde Áron,
szakosztályi elnök.

Gróf Kálnoky Dénes †

Az erdélyi gazdasági egyesületnek halottja van: Köröspataki L. B. Gróf Kálnoky Dénes, az egyesületnek alapító tagja, val. belső titkos tanácsos, a főrendiház, a királyi és országos legfőbb bíróság, az erdélyi muzeum egyesület, a Kisfaludy- és Kemény Zsigmond társaság alapító tagja, a székely közmívelődési egyesület tiszteletbeli elnöke, Haromszék megye volt főispánja, stb. stb. január hó 28-án életének 76-ik évében Miklósvárt elhunyt.

A boldogult gazdag volt hazafias erényekben és munkás életének minden perczét a köznek szentelte. Közvetlen utód nélkül halván el, kívánjuk, hogy szelleme tevékenysége mindazokra szálljon drága és szent örökségül, kik hozzá az életben közel állottak! . . . .

Kőbányai sertés üzlet 1887-ben.

Előttünk fekszik a kőbányai sertéshizlaló részvénytársaságnak ez évi jelentése, melyből látjuk az 1887-ik üzletévnek eredményét, összehasonlítva az 1886-ik évivel. Az összes szá-

*) Előfizetési ívekkel lapunk szerkesztősége is szívesen szolgál.
S z e r k.

lítás volt 1887-ben 514,977, 1886-ban 622,347 drb, tehát az elmúlt évben 107,370 drbkal kevesebb. Elszállított 1887-ben 436.917; 1886-ban pedig 556.241 drb, tehát 1887. évben 119,324 drbkal kevesebb. A felhozott sertések értéke 24,949,430 frt, az elszállítottaké pedig 24,538,660 frt értéket képviselt.

Az összforgalomban Szerbia 73,241 drabbal, Romania 17,896 drabbal vett részt, az első behozatala 18,402, az utóbbié 11,498 darabbal kisebb volt mint 1886. évben. Romániában a vámháboru kitörése óta a tenyésztés igen csökkent, mindazáltal a megvont készleteket darabonként 12 frt arany vámdíj mellett is piacunkra voltak kénytelenek felhozni, mert másutt azokat nem értékesíthették.

Németországban Kőbányáról 79,458 drb. magyar fajta sertés vitetett el, tehát 80,597 darabbal kevesebb, mint 1886. évben. Szerb és román sertések kivitele el volt tiltva.

Külföldre piacunkról ez évben eleven sertés közel 50%-al kevesebb vitetett ki, mint az előzőben.

Ezen csökkenésnek oka az, hogy Németországban a zsirsertések ára leszállott s a német gazdák most már nemcsak a belföldi frgyasztást fedezhetik, de kivitelüknek Belgiumot, Franciaországot, Hollandiát és Helvetiát is megnyerték.

A bécsi piacon ugyan a mecklenburgi sertés kitünő zsirsertésünkkel a versenyt még most meg nem állotta, azonban ha Németországgal vám- és kereskedelmi szerződés köttetnék, sertéskereskedelmünk és tenyésztésünk ez irányban is megővöndök. Az is tapasztalható, hogy Németországban sertés kivitelünk elébe minden lehető akadály gördítették.

A kivitel csökkenését a piacunkon uralkodó meglehetősen magas ár és Németország túlfeszített védvám rendszere is okozta.

Hangsúlyozza a jelentés azt is, hogy a piac központosítása sokkal jobban előmozdítja a forgalmat és kivitt s magasabb árakat tesz elérhetővé, mintha vidéki piacok alakításán fáradozunk. Hivatkozik e részben az amerikai gazdákra és kereskedőkre, kik termékeiket csak az ismert világkereskedelmi piacokra viszik, hol a vevők nagyobb számánál fogva még nagyobb kínálat esetén is jobb árak alakulhatnak és ezen helyeket nem hogy gyengíteni, hanem mindinkább szilárdítani iparkodnak, mert így sokkal kedvezőbb eredményeket érnek el.

— s — y.

Fűzfadugványok eladása.

A kolos-monostori m. kir. gazd. tanintézetnél a következő fajtájú fűzfadugványok eladók:

Salix viminalis	30,000 drb.
„ „ aurea	30,000 „
„ „ „ lambertina	30,000 „
„ caspica	5,000 „
„ japonica	2,000 „
„ purpurea	30,000 „
„ „ uralensis	6,000 „

Összesen . 133,000 drb.

Ezer darab ára 1 frt 20 kr., a csomagolási költség 1000 drb után 10 kr. A dugványok vételára, valamint a csomagolási és szállítási költségek a küldemény utánvételezése mellett szedetnek be. A megrendelések közvetlenül az illető tanintézet igazgatóságához czimzendők.

A földmívelési ministerium.

PIACZI ÁRAK.

A b e t t i v á s á r		Gabona mérték	tisztá buza	elegy buza	rozs	árpa	zab	török-buza	100 kilo		1 köbmeter tűzifa	1 kilo marhahús
b e l y e	n a p j a								széna	szalma		
k r a j e z á r o k b a n												
Budapest	február	13 metermázsa	710	—	565	550	550	565	—	—	—	—
Brassó	február	10 hektoliter	580	410	370	320	180	430	240	150	245	36
Deés	február	7 „	600	440	450	—	240	530	540	220	320	28
Fogarás	február	10 „	550	500	350	—	180	380	270	180	210	30
Gyula-Fehérvár	február	11 „	600	500	425	—	225	475	350	200	260	28—38
Kézdi-Vásárhely	február	9 „	560	—	350	320	200	450	270	90	240	28
Kolozsvár	február	9 métermázsa	700	—	500	—	420	550	450	240	300	34
Maros-Vásárhely	február	9 metermázsa	683	560	490	—	396	494	210	110	320	32
Nagy-Szeben	február	10 hectoliter	530	410	350	370	210	430	190	130	300	32—36
Nagy-Várad	február	7 „	492	428	366	330	—	386	320	160	400	48
Sepsi-Szent-György	február	13 „	550	500	360	300	170	400	300	100	150	28
Szász-Régen	február	9 „	550	475	350	300	185	400	340	200	260	28
Torda	február	4 „	550	350	350	300	200	375	300	30	238	24

Egyleti mozgalmak.

Választmányi ülés 1888. február 8-án.

Tartatott alelnök Szabó József elnöklete alatt, jelen voltak: Dr. Berde Áron, Sipos Gábor, Dr. Nagy Mór, Reich Albert, Dr. Szentkirályi Ákos, Dr. Hintz György, egyleti pénztárnok és Gamauf Vilmos, egyleti titkár.

18. A január 26-án tartott ülés jegyzőkönyve felolvasatván — a mainak hitelesítésére Dr. Berde Áron, Dr. Nagy Mór és Sipos Gábor tagtársak kéretnek fel.

19. Báró Jósika Gábor évdíjas kötelezvénye bemutatvatván — köszönettel a pénztárhoz tételik át.

20. Egyleti titkár jelenti, hogy Gróf Kálnoky Dénes alapító tag elhunyt — sajuos tudomásul szolgálván, a halálesetről egyleti pénztárnok ur értesítendő lesz.

21. A nagy-utcai szőlő vásárlás utjáni kiegészítése ügyében kiküldött bizottság megvételte a Tauffer János-féle szőlőt ajánlja; vagy pedig azon módozatot, hogy a felső rész felhasználásával és a négy boros tábla $\frac{2}{3}$ -nyi kiirtásával az asztali fajok az aljából ide ültetessenek át -- választmány az előterjesztést a maga részéről helyeselvén, a ma tartandó kerétszeti szakosztályi ülést nyilatkozatra kéri fel, melynek beérkezése után fognak a végleges lépések megtörténni.

22. Egyleti elnök ur ő nmlga tudatja, hogy a mártius 25-ikére tűzött közgyűlési határidő ellen kifogása nincs és ez alkalommal Kolozsvárra jönni szándékozik — örömmel fogadtatván, ő nmlgával közlendő lesz, hogy a közgyűlés ennek folytán mártius 25-én fog megtartatni.

23. A Tompa-féle számadásban foglalt követelések osztályozására kiküldött bizottság azokat részint peresítendőknék, részint függőben hagyandóknak találta, míg összesen 1904 frt 40 krt végleges törlésre ajánl — a bizottság javaslata elfogadtatván, mellékleteivel együtt foganatosítás végett egyleti ügyvéd urhoz tételik át.

24. Országos gazd. egylet a cselédtörvény és munkás viszonyokra vonatkozó kérdő iveket küldi be s február végéig választ kér — kitöltés végett a már korábban felkért Szabó József és Dr. Berde Áron tagtársaknak adatik ki.

25. Sopronmegyei gazd. egylet felirata a gabna határidő üzlet korlátozása ügyében — hasonértelemű felterjesztéssel pártoltatni fog.

26. Bécsi gazd. egylet február 28-iki közgyűlésére hív meg — képviselőül Dr. Lekisch Antal tagtárs kéretik fel.

27. Steier gazd. egylet február 29-iki közgyűlésére hív meg — képviselőül Almássy Ede ur kéretik fel.

28. Schilli András frankfurti cég kaszakalapáló gépének bemutatására ajánkozik — a bemutatásra legalkalmasabbnak a kolos-monostori m. kir. gazd. tanintézet helyisége találtatván, erről nevezett gyáros értesítettni fog.

29. Az irodalmi szakosztály megkeresésére — az általa kiadott népszerű füzetek erkölcsi és anyagi pártolására a nmlgu földmívelési, valamint a vallás és közoktatásügyi m. kir. ministeriumok az igazgató választmány által fel fognak kéretni.

Hitelesítik:

Dr. Nagy Mór,
Sipos Gábor,
Dr. Berde Áron,

Szabó József,
egyleti alelnök.
Gamauf Vilmos,
egyleti titkár.

Lapunk mai mellékletét.

a bécsi Wolfner és Weisz előnyösen ismert magnagykereskedésének árjegyzék-kivonatát azon megjegyzéssel ajánljuk t. olvasóinknak szives figyelmébe, hogy nevezett cég magvai a bécsi magvizsgáló állomásnak folytonos ellenőrzése alatt állanak. — A méhészettel foglalkozó t. olvasóinknak pedig melegen ajánljuk Kühne Ferencz és társa I. magyar kereskedelmi méhtelepének szintén mai számunkhoz csatolt árjegyzékét. —

Felelős szerkesztő: GAMAUF VILMOS.

Hirdetések.

Szép Victoria borsó
magnak való, hectoliterenként 12 frt 50
krért eladó.

(5.) (2—3)

Dr. BERDE ÁRON

Kolozsvár, kül-monostorutca 6. sz.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS!

A nyitravölgyi gazdasági egylet agrár meteorológiai observatoriumának „Időjárás naptára Magyarország részére” 1888. évi január 1-től már VI-ik évfolyamába lépven, erre előfizetési felhívást intéz a mivel magyar gazdaközönséghez.

Az időjárás naptár havonként kétszer jelenik meg, magyar vagy német nyelven megrendelés szerint, a postai levelezőlapok dupla nagyságában.

Egész évi előfizetési ára 2 frt és csakis ilyen fogadtatik el.

Az előfizetések az agrár-meteorológiai observatoriumhoz, Ó-Széplakra, u. p. Brogyán — intézendők.

(4—12.) 20.

Az igazgatóság.

ELADÓ

két darab 9 hónapos piros — egészen egyforma — fehéres tarkasággal hasonlatos, **berni tiszta faj üsző**, egyiknek anyja a kolozsvári kiállításokon I. díjat 20 arannyal és két versbe II-ik díjjal jutalmaztatott. Ugy szintén 4 darab (schweiczi) **berni faj tehén**, melyek borjuzáskor 10—13 kupa jó tejet adnak naponta zöld takarmány mellett — üzlet felhagyása végett eladók. Értekezhetni levél által is Kolozsvárt, Kül-Monostor utca 65. sz. a.

PÁPAY SÁMUEL

(8.)

tulajdonossal.

(1—*)